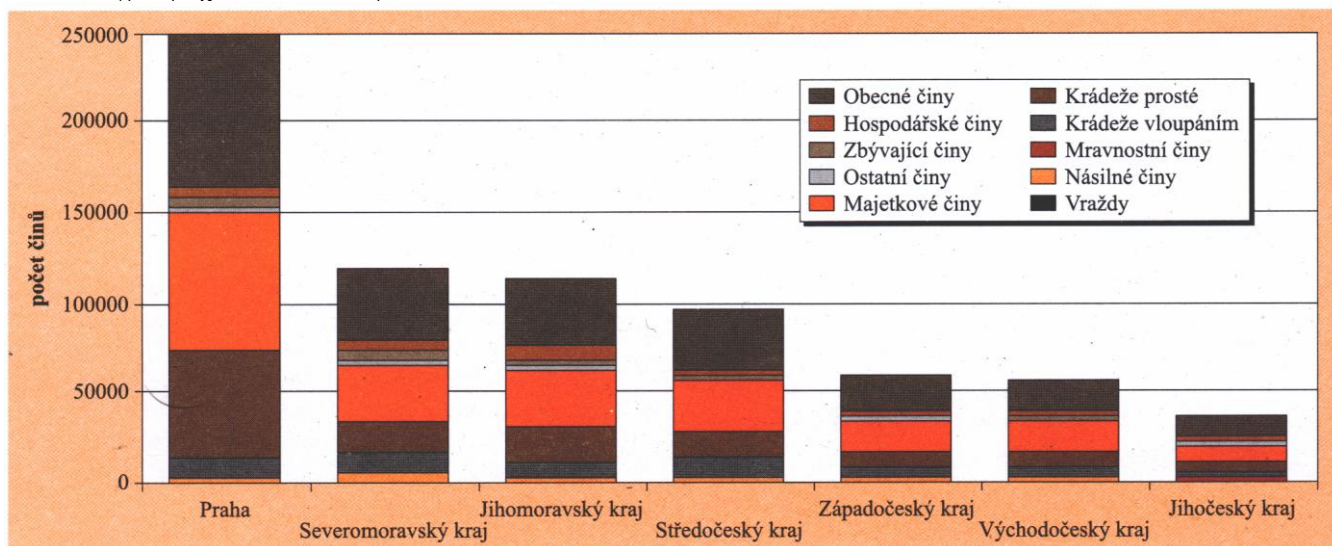

Graf 3.54
Trestné činy, ČR, regionální srovnání, 2002

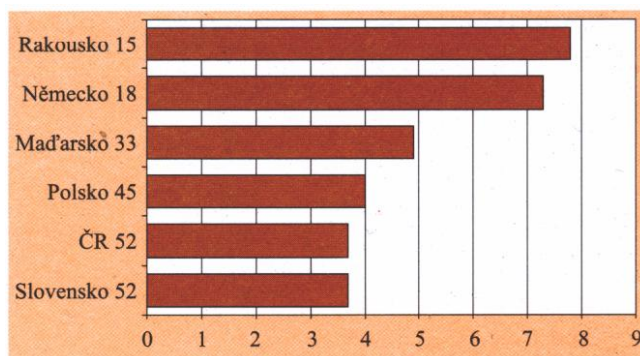

Zdroj: MV

Korupce

Podle indexu vnímání korupce 2002 se Česká republika umístila ze 102 posuzovaných zemí na nelichotivém 52. místě spolu s Lotyšskem, Marokem, Slovenskem a Srí Laňkou. Z ostatních zemí Visegrádské čtyřky a Rakouska s Německem bylo ohodnoceno hůř pouze Slovensko (graf 3.55).

Graf 3.55
Index vnímání korupce, mezinárodní srovnání, 2002

Pozn.: Index vnímání korupce - Corruption Perception Index (CPI) počítá každoročně mezinárodní nevládní organizace Transparency International. Index korupce má rozpětí od 10 (bez korupce) do 0 (vysoká míra korupce) a odpovídá vnímání stupně korupce lidí pohybujících se ve veřejné sféře, politiků, analytiků a odborné veřejnosti. Určování indexu je založeno na dotazovém šetření, kdy se tazatelům dávají otázky, jestli si myslí, že uplácení a korupce převládá v ekonomii, jestli firmy nedokumentují některé platby spojené s povoleními dovozu a vývozu, obchodních licencí, veřejných zakázek, daní, ovlivňování právníků a politiků a k získání soudních rozhodnutí.

Zdroj: Transparency International

V desetistupňové škále byla ČR ohodnocena 3,7 bodu.⁶¹ Z kvantitativního hlediska zůstává počet případů korupce v České republice zhruba konstantní (graf 3.56), kvalitativně se však situace zhoršuje (dle poznatků Útvaru pro odhalování korupce a závažné hospodářské trestné činnosti, služby kriminální policie a vyšetřování – ÚOK).

Podle názoru ÚOK spočívají hlavní rizika korupce v prorůstání do struktur státní správy, jak na centrální, tak i na regionální úrovni, v ovlivňování legislativních procesů organizovaným zločinem a v působení zločinných zahraničních struktur v hospodářské oblasti. Hlavním problémem není korupční jednání jednotlivců (ačkoliv je občany nejcitlivěji vnímáno i kritizováno), ale korupce organizovaná. V roce 2001 byl zaznamenán pokračující trend přesunu korupčního jednání do organizovaných forem a stoupající latence a nebezpečnost této trestné činnosti. Do korupce tohoto typu jsou podle poznatků ÚOK zapojeni zástupci politických stran, kteří ze svých funkcí ve volených samosprávách a radách rozhodují o přidělování veřejných zakázek.⁶²

Korupce je trvalým předmětem obav Evropské unie vůči kandidátským zemím. V poslední hodnotící zprávě z října 2002 Evropská komise hodnotí korupci jako systematický jev v Rumunsku, jako „vážený“ problém nebo zdroj vážných obav v Bulharsku, České republice, Polsku a na Slovensku a jako přetrvávající problém nebo zdroj obav v Maďarsku, Lotyšsku a Litvě. Od kritického hodnocení korupce upouští pouze v případě Estonska a Slovenska. Obavy EU z korupce jsou pochopitelné. Korupce podkopává implementaci *acquis communautaire*⁶³, hladké fungování společného trhu, kvalitu demokratických

⁶¹ Index vnímání korupce je každoročně vypracováván mezinárodní institucí Transparency International a hodnotí země podle míry, jak je v nich pocítována existence korupce veřejnými činiteli a politiky.
<http://www.transparency.org/cpi/2001/cpi2001.html#cpi>

⁶² Tyto poznatky policie získává několikaletou operativní činností zaměřenou na podezření z korupce při přidělování veřejných zakázek některými orgány samospráv a šetřením sponzorských darů v rámci volební kampaně politických stran. Veškeré získané poznatky mají však zatím pouze hodnotu informativní, protože pro účely trestního řízení se nepodařilo náležitě zadokumentovat konkrétní korupční jednání.

⁶³ Acquis Společenství neboli Společné dědictví Společenství představuje společná práva a závazky, které zavazují všechny členské státy v rámci Evropské unie.

institucí a ústředních demokratických hodnot, které chce unie reprezentovat.

Podle Open Society Institute⁶⁴ všechny kandidátské země střední a východní Evropy zaznamenaly po pádu komunismu výrazný pokrok v zavádění (nebo obnově) demokracie, právního státu a tržního hospodářství. Často však zdědily podmínky způsobující přetrvávání korupce, jako je například tradičně zakořeněná nedůvěra obyvatel vůči státu. Současně s tím plnily transformační úkoly, které jsou vysoce náchylné na vznik korupce, včetně takových, jako je privatizace celé ekonomiky. Výsledkem je situace, kdy kandidátské země sužuje relativně vysoká úroveň korupce.

Korupci lze charakterizovat jako zneužití postavení spojené s porušením principu nestrannosti při rozhodování, motivované snahou po zisku. Korupce je projevem chyby v rozhodovacím (řídícím) procesu. Součástími korupčního vztahu je vždy ten, kdo rozhoduje, jeho moc odchylovat se od stanovených pravidel, výměna takto vychýleného rozhodnutí za výhodu, a nesprávnost (protiprávnost, amoralnost) tohoto vztahu výměny. V širším smyslu je třeba chápat korupci jako projev přirozené lidské vlastnosti obcházet oficiální pravidla. Zároveň ovšem ohrožuje bezpečnost státu, a to jak z hlediska vnitřní bezpečnosti, tak i bezpečnosti vnější. Schopnost institucí korupci potlačovat a bránit se jí je pak současně indikátorem kvality příslušných institucí a celého institucionálního systému jako takového. Korupce může ohrozit životaschopnost demokratických institucí a tržních ekonomik.

Ačkoli pojem korupce není v českých trestně právních normách definován jako samostatný trestný čin, je současná právní úprava dostatečná k tomu, aby podpořila boj proti korupci. Jedná se zejména o trestné činy uvedené v trestním zákoně jako „trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných“ a zejména tyto trestné činy: přijímání úplatku, podplácení, nepřímé úplatkářství a § 163 trestního zákona jako zvláštní ustanovení o účinné lítosti. Kromě úplatkářství jsou zde další trestné činy, které definují korupční chování. Protože rozhodující prostor a hlavní nebezpečí korupce leží nepochybně v oblasti veřejné správy v širším smyslu, včetně moci zákonodárné a soudní, jde především o vybrané trestné činy veřejných činitelů - zneužívání pravomoci veřejného činitele a maření úkolu veřejného činitele z nedbalosti.

3.10 GENDER

Pojem „gender“ odkazuje na sociální rozdíly mezi muži a ženami, které jsou kulturně a sociálně podmíněné, konstruované. Mohou se tedy v čase měnit a různí se jak v rámci jedné kultury, tak mezi kulturami. Závaznost těchto rozdílů není přirozený, neměnný stav, ale jde o dočasný stupeň vývoje sociálních vztahů mezi muži a ženami. V České republice jsou tyto rozdíly stále poměrně velké, což je možné doložit na následujících skutečnostech.

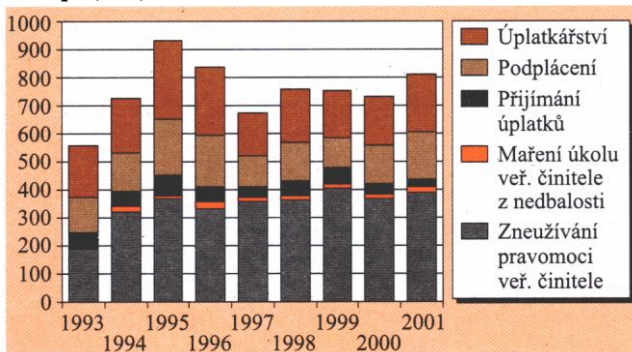
Ženy na pozicích zákonodárců, vedoucích a řídicích pracovníků vydělávají průměrně pouze 55 % mzdy mužů na stejné pozici. V oborech, kde výrazně převažují muži, dostávají na nejvyšších pozicích ženy průměrně dokonce o 30 % nižší mzdu než muži na stejné pozici. Ve feminizovaných oborech s naprostou převahou žen i na nejvyšších pozicích jsou však muži hodnoceni dokonce až o 100 % vyšší mzdou než ženy na stejné řídicí pozici.

Téma původu platových rozdílů mezi pohlavími se dnes stává aktuálním v rámci našeho přidružení k Evropské unii. Klauzule omezující diskriminaci na trhu práce se stávají součástí naší legislativy.

Průměrný plat žen u nás se jeví o téměř 30 procent nižší než plat mužů, a to především v podnikatelské sféře. Přibližně třetina tohoto platového rozdílu je zapříčiněna segregací žen do nízkopříjmových povolání, firem a skupin uvnitř firem. Jen nepatrná část celkového rozdílu v podnikatelské sféře se dá vysvětlit rozdíly mezi dosaženým vzděláním obou pohlaví a většina, asi dvě třetiny, jde proto na vrub pravděpodobné platové diskriminace. V rozpočtové sféře je potenciální diskriminace přibližně poloviční. U nejmladší generace je potenciální rozsah platové diskriminace podstatně menší. To může být způsobeno pozitivní změnou způsobu odměňování mladých mužů a žen nebo tím, že tyto ženy většinou ještě nenašoupily na mateřské dovolené.⁶⁵

Podíl žen na celkovém počtu zaměstnaných obyvatel v České republice tvoří 44 % a zhruba takový je i průměr pro celou Evropskou unii. Mezi jednotlivými

Graf 3.56
Korupce, ČR, 1993–2001

Zdroj: MV

⁶⁴ Monitoring procesu vstupu do EU: Korupce a protikorupční politika v České republice. Open society institute, Monitorovací program open society institute v rámci přípravy vstupu do EU, Budapešť 2002.

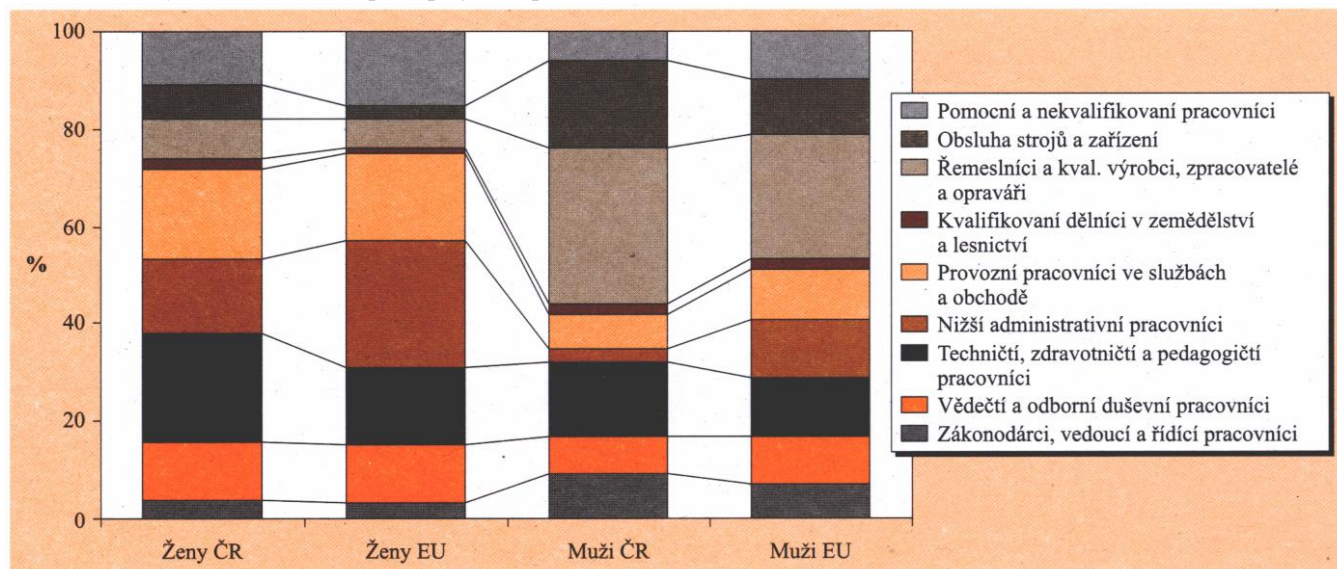
⁶⁵ Jurajda, Š. (2000): Platové rozdíly a segregace mužů a žen v ČR, CERGE-NHÚ, CEPR, Industrial Relations Section, Princeton University William Davids Institute, University of Michigan.

III. SPOLEČNOST

státy EU jsou však značné rozdíly: vyšší zaměstnanost žen nalezneme ve Finsku (52 %), Francii (51 %), Švédsku (50 %) a Dánsku (49 %) a nižší ve Španělsku (33 %), Lucembursku (35 %) a Řecku (36 %). Podíly žen a mužů pracujících v jednotlivých sektorech u nás a v Evropské unii ukazuje graf 3.57.

Graf 3.57

Zaměstnané ženy a muži v ČR a EU podle profesí, 2. polovina 90. let

Zdroj: ČSÚ

Podíl žen na pracovním trhu v České republice a EU je sice srovnatelný, velké rozdíly jsou však v čase stráveném v placeném zaměstnání. Průměrně jedna čtvrtina žen v EU, ale pouze necelých 17 % českých žen tráví v zaměstnání méně než 30 hodin týdně. Pouze 11 % „Evropanek“, ale více než polovina Čechek pracuje ve svém placeném zaměstnání déle než 40 hodin týdně. Na druhou stranu je však nutné přiznat, že i čeští muži pracují týdně déle než průměrný muž Evropské unie.

Necelých 9 % Čechů a 5 % „Evropanů“ odpracuje méně než 30 hodin a 27 % „Evropanů“, ale dokonce 63 % českých mužů více než 40 hodin týdně.

I po deseti letech transformace společnosti je u nás ve srovnání s EU stále pouze poloviční podíl těch, kdo pracují na vlastní účet. V Evropské unii je totiž průměrně 14 % žen a 21 % mužů samostatně výdělečně činných. V České republice soukromě podniká pouze asi 6 % žen a 12 % mužů.

Počet žen v parlamentu u nás činí 15 % (z celkového počtu 281 členů zde působí pouze 42 žen), což je asi poloviční podíl než v sousedním Německu.

Polovina žen (51,6%) a jen o něco méně mužů (43,1 %) je přesvědčeno, že muži mají větší šance dosáhnout úspěchu než ženy podobných kvalit. Naproti tomu šance žen na úspěch vidí větší jen necelých 5 % dospělé populace. Podle respondentů je největším problémem

žen na pracovním trhu postup do vedoucí pozice a získání lepšího finančního ohodnocení (graf 3.58).

Jedinou oblastí, kterou více než desetina respondentů považuje za lépe dosažitelnou pro ženy než pro muže, je možnost získat práci. Že ženy mají lepší možnosti získat práci, si myslí 16 % žen.

Snad nejzávažnějším zjištěním je osobní zkušenost s diskriminací na pracovním trhu. Je až zarážející, že více mužů (33 %) než žen (27 %) uvedlo, že někdy byli znevýhodněni na rozdíl od ostatních. Jako důvod svého znevýhodnění takto postižení muži identifikovali nečastěji osobní důvody (61 %), politické názory (41%), věk a vzdělání (24 %). Pro ženy byly důvody jejich diskriminace nejčastěji také osobní (64 %), následovalo pohlaví (39 %), věk (32 %) a politické názory (30 %). Zajímavé je, že pohlaví jako důvod svého znevýhodnění uvedla jen necelá 2 % mužů.

Při přijímání na vysoké školy je tradičně vyšší podíl uchazeček, ale jsou nakonec méně úspěšné než jejich mužské protějšky (graf 3.59).

Důležitým jevem je i tzv. „diskriminace“ v rodině. Názor, že ženy by se měly starat více o domácnost než muži, je v České republice stále poměrně hodně rozšířený.

Obecně jsou domácí práce jasnou doménou žen: věnuje se jim výrazně více žen, a to častěji než mužů (např. denně více než dvě hodiny domácí práce vykonává 17% mužů a 43% žen).⁶⁷

Přestože je ze základních dokumentů⁶⁸ týkajících se fungování trhu práce a vědy a výzkumu v České republice patrné, že otázka rovných příležitostí, nediskriminace a ochrany lidské důstojnosti na pracovišti již byla

⁶⁶ Muži a ženy na trhu práce 1995, Sociologický ústav AV ČR.

⁶⁷ Duffková, J. (2000): Současná struktura mimopracovního času a její změny za posledních deset let. Data&Fakta. www.datafakta.soc.cas.cz

⁶⁸ Zákon č. 65/1965 Sb., Zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, Zákon č. 1/1991 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, Národní politika výzkumu a vývoje v České republice přijata vládním usnesením č. 16 z roku 2000.

legislativně upravena, není rovnost žen a mužů prioritou. Z dokumentů je zřejmé, že vyrovnání šancí žen na trhu práce obecně a žen-vědkyň zvláště má spíše deklarativní charakter, ale již se nepromítá do specifických ustanovení týkajících se např. složení evaluačních komisí grantových

agentur či poradních a jiných orgánů rozhodujících o alokaci veřejných prostředků na vědu a výzkum.⁶⁹

Posuzování odbornosti

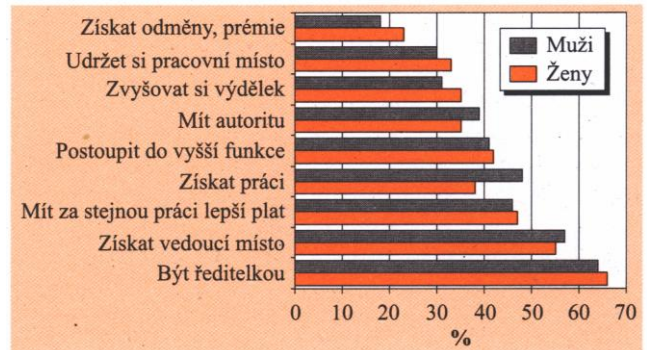
V demokratických společnostech se očekává, že hodnota a zásluhy budou hodnoceny spravedlivě a objektivně. Jak ale ukázala řada výzkumů, má pohlaví vědce značný dopad na to, jak je jeho práce hodnocena. Článek amerického časopisu „Peer review“ ukazuje⁷⁰, jak se genderové hledisko projevuje v evaluačním řízení při přijímání postdoktorandů a postdoktorandek. Kromě pohlaví se jako důležité proměnné projeví publikační činnost a fakt, zda žadatel/ka osobně zná jednoho z evaluátorů. Z výzkumu vyplynulo, že ženy musely publikovat 2, okrát více, pokud měly být hodnoceny stejně jako jejich mužské protějšky.

Podobné nerovnosti a předsudky se ovšem mohou projevit i při hodnocení grantových žádostí. Nejde totiž pouze o to, že se projevují předsudky týkající se pohlaví žadatele, ale i o to, že to, co bývá považováno za vědecký problém či téma hodné výzkumu, není genderově neutrální.

Pohlaví vědce je pro průběh vědecké kariéry zásadní veličinou. Ovlivňuje téměř všechny aspekty vědeckého procesu, pracovní vztahy na výzkumném pracovišti, vědecký jazyk a nakonec i volbu výzkumného tématu. Nejde tedy pouze o to, jak zvýšit zastoupení žen v oborech a na pozicích, kde jich je dosud málo, ale především upozorňovat na to, jak se gender ve vědě projevuje a jak je údajná objektivita vědecké práce ovlivňována sociálním a kulturním kontextem, v němž se utváří, a zvyšovat povědomí o tomto problému.⁷¹

Graf 3.58

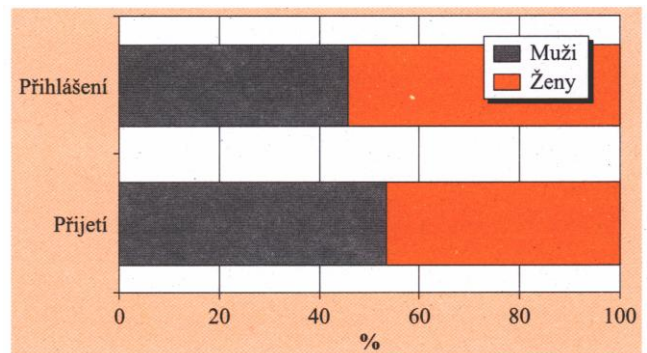
Podíl kladných odpovědí na otázku, zda mají ženy horší možnosti než muži v jednotlivých oblastech, ČR, 1995

Zdroj: SoÚ AVČR

Graf 3.59

Porovnání podílů přihlášených a úspěšných při přijetí na VŠ podle pohlaví, ČR, 2000/2001

Zdroj: ÚÍV

⁶⁹ Kontext, časopis pro vědu a gender, 2002 s. 11. <http://kontext.zenyaveda.cz>

⁷⁰ Autorky Christine Wemera a Agnes Wold.

⁷¹ Linková, M. (2002): Děravé potrubí: genderové zatížení vědecké profese, Gender on-line, 4/2002.

IV. EKONOMIKA

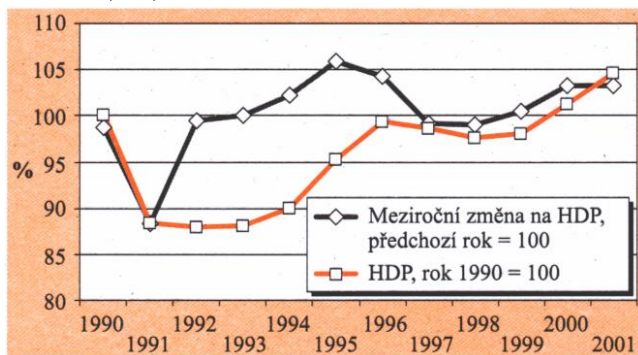
4.1 EKONOMICKÝ RŮST

Česká ekonomika prošla v roce 2002 mírným zpomalením růstu hrubého domácího produktu (HDP). HDP⁷² je makroekonomická veličina, která vyjadřuje výkonnost ekonomiky. Roste-li HDP, předpokládá se, že současně roste úroveň ochrany životního prostředí. Na druhou stranu vyšší hospodářský výkon ekonomiky býval doposud spojen s vyšší spotřebou nerostných surovin a s větší celkovou zátěží prostředí, co se týče vypouštění emisí, produkce odpadů apod. Z hlediska udržitelného rozvoje není ani tak důležitá absolutní hodnota HDP jako spíše vnitřní struktura HDP.

Vývoj HDP by se dal v ČR v posledních 12 letech rozčlenit do tří vývojových období (graf 4.1). Pro první roky transformačního procesu byl charakteristický hluboký propad ekonomiky. Útlum byl způsoben jednak zánikem zahraničně-obchodních vztahů mezi zeměmi bývalé RVHP a teprve začínajícím přeorientováním se na západní trhy, a také výrazným omezením vnitřní poptávky v souvislosti s poklesem koupěschopnosti obyvatelstva. Hrubý domácí produkt poklesl v letech 1990–1993 asi o 13%.

Graf 4.1

Růst HDP, ČR, 1990–2001

Pozn.: Změna HDP 1989/1990 dle HDP vypočteného dle staré metodiky v cenách roku 1984. Ceny jsou ve stálých cenách roku 1995.

Zdroj: ČSÚ

Střední období transformace, které odpovídá rokům 1994 až 1996/1997, bylo charakterizováno již poměrně rychlým hospodářským oživením. Hrubý domácí produkt se v průběhu těchto let zvýšil o 13%. V letech 1995 až 1996 rostl meziročně o 4–6%, což bylo tempo převyšující růst ve velké většině zemí Evropské unie. I když za celý rok 1997 bylo dosaženo rovněž mírného ekonomického – vzestupu, v průběhu roku se již začaly projevovat vážné ekonomické problémy. Po ekonomické recesi v letech 1997–1999 došlo v letech 2000–2001 k oživení ekonomické výkonnosti. Do první poloviny roku 2002

jsme procházeli růstovou částí ekonomického cyklu, ve druhé polovině roku 2002 dochází k určitému zpomalení růstu. Jednou z příčin je snižování přílivu neprivatizačních zahraničních investic vlivem ekonomické stagnace zejména v zemích EU. Pro rok 2003 MF očekává růst HDP na úrovni 2,3%, v roce 2004 předpokládá mírné zrychlení růstu na 3,0%.

Kritika HDP

Dnes se úspěšnost a hospodářská síla státu měří hrubým domácím produktem. Přitom HDP je veličinou dosti nespolehlivou: chybí zde mnoho důležitých prvků: kromě zeleniny vypěstované na vlastní zahrádce například také domácí, neplacené práce. HDP odráží pouze aktivity spojené s působením trhu a finančními toky, proto je z hlediska udržitelného rozvoje často kritizován a nazýván falešným ukazatelem. HDP například nerozlišuje mezi kladnými a zápornými aktivitami z hlediska vlivu na přírodní kapitál a lidský blahobyt. Zkusme čistě teoreticky spočítat nárůst HDP v situaci, kdy se ženy navzájem starají o své domácnosti a platí si za to: 120 hodin práce měsíčně, 50 Kč na hodinu, 3 miliony žen, původní HDP 2000 miliard Kč – nárůst započtením domácí práce je 216 miliard korun, tedy přes deset procent současné produkce! Výše uvedené hodnoty jsou pouze orientační, nicméně snad popisují dostatečně výstižně význam této „samozřejmé“ práce.⁷³ Ekonomové se proto snaží vyvinout řadu alternativních ukazatelů k HDP, které by tyto a jiné souvislosti ekonomického rozvoje a přírodního a lidského kapitálu zahrnuly. Jedná se například o tyto ukazatele: čistý národní produkt, skutečné bohatství národů, reálné úspory, čistá primární produktivita, ISEW – Index of Sustainable Economic Welfare – index udržitelného ekonomického blahobytu, indikátor reálného růstu a další. Zatím jsou tyto ukazatele zvažovány v rámci výzkumných úkolů bez praktických dopadů.

V přepočtu na jednoho obyvatele činila hodnota HDP v roce 1990 v běžných cenách kolem 60 tis. Kč, v roce 2001 pak dosáhla již 211 tis. Kč. Tento výrazný nárůst je však způsoben velkou inflací v tomto období. Pro snadnější meziroční srovnání je proto velikost HDP vhodné očistit o inflaci a uvést ji např. ve stálých cenách vybraného roku. HDP na obyvatele ve stálých cenách roku 1995 tak činil v roce 1990 cca 140 tis. Kč, v roce 2001 148 tis. Kč. Nejnižší hodnoty dosáhl HDP na obyvatele (v cenách roku 1995) v období ekonomické transformace v roce 1993, a to 123,4 tis. Kč (graf 4.2).

⁷² Hrubý domácí produkt (HDP) vyjadřuje ekonomickou hodnotu vytvořenou v národním hospodářství za uplynulé období (zpravidla rok). Je možné jej interpretovat jako hodnotu zboží a služeb domácího původu určených ke konečnému užití, proto bývá (především v přepočtu na jednoho obyvatele) považován za ukazatele materiální životní úrovně obyvatel.

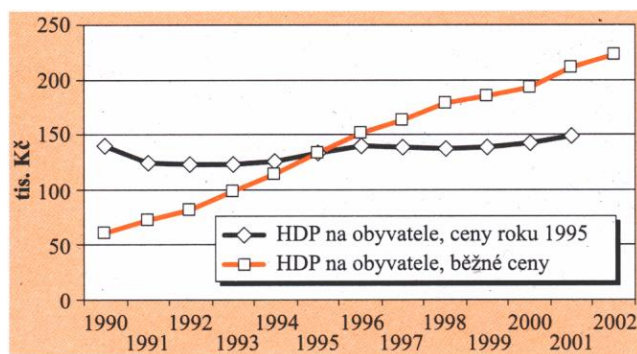
⁷³ Micolásek, J. (2002): Cena ženy aneb jak zvýšit HDP. www.penize.cz.

Česká republika dosahuje mezi zeměmi Visegrádské čtyřky nejvyšších hodnot HDP na obyvatele⁷⁴.

Po propadu HDP přepočteného na USD v letech 1998-2000 dochází k obratu (odhad za rok 2002 činí 6700 USD na obyvatele oproti úrovni 5000 USD na obyvatele v roce 2000) (graf 4.3).

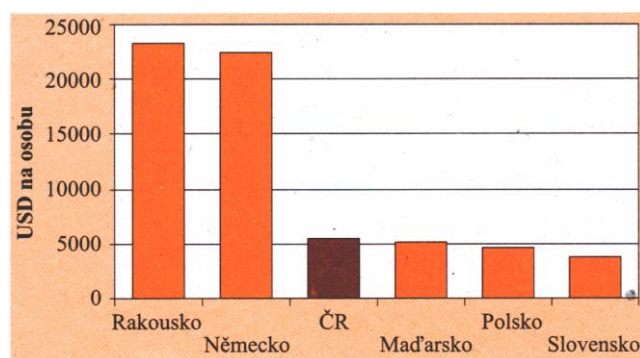
HDP na obyvatele vyjádřeno v USD přes paritu kupní síly⁷⁵ vykazoval v posledním desetiletí růst. Ukazatel se zvýšil z úrovně 10 400 USD v roce 1990 na predikovaných kolem 16 000 USD pro rok 2002. Rozdíl mezi ČR a vyspělými zeměmi se však nepodařilo ve sledovaném období výrazně snížit.

Graf 4.2
HDP na osobu, ČR, 1990–2002

Zdroj: ČSÚ

Graf 4.3
HDP na osobu, mezinárodní srovnání, 2001

Zdroj: OECD

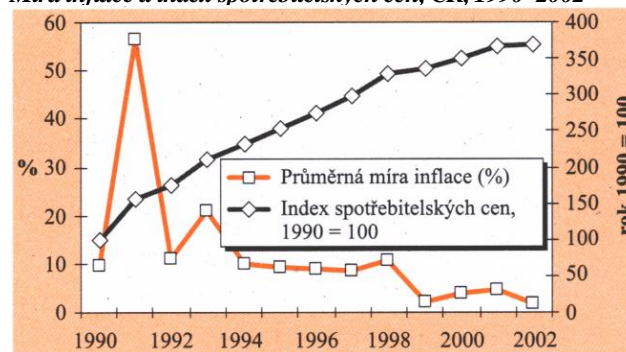
4.2 INFLACE

V důsledku liberalizace cen došlo v prvních letech transformačního procesu (1990–1993) k prudkému nárůstu hladiny spotřebitelských cen. Míra inflace vyskočila

z necelých 10 % v roce 1990 na téměř 57 % v roce 1991. Jinak se v tomto období pohybovala na úrovni kolem 10 %. Od roku 1999 míra inflace klesla na úroveň srovnatelnou s úrovní vyspělých zemí (graf 4.4).

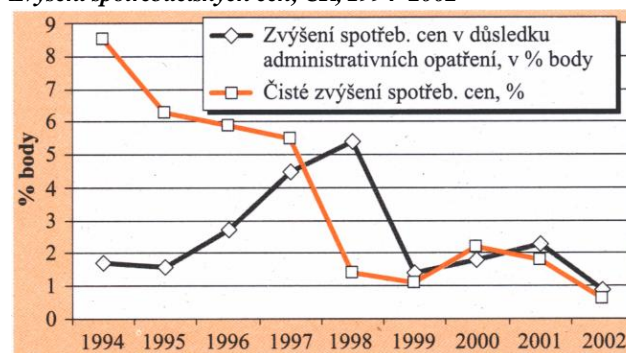
Spotřebitelské ceny⁷⁶ vzrostly v prvním období transformace o 130 %, přičemž dominantní nárůst připadl na rok 1991. Během 90. let došlo postupně ke snížení meziročního růstu spotřebitelských cen až na úroveň kolem 4 %. V letech 2000–2001 se spotřebitelské ceny zvýšily o 4 % ročně (graf 4.5).

Graf 4.4
Míra inflace a index spotřebitelských cen, ČR, 1990–2002

Zdroj: ČSÚ

Graf 4.5
Zvýšení spotřebitelských cen, ČR, 1994–2002

Zdroj: ČSÚ

V prvních čtyřech měsících roku 2003 se poprvé v novodobé historii ČR snížila hladina spotřebitelských cen oproti předchozímu roku, a docházelo tak k deflaci⁷⁷.

V letech 2000–2001 se na zvýšení spotřebitelských cen podílela 2 % administrativní opatření (administrativními opatřeními se míní změny maximálních nebo věcně usměrňovaných cen a zvýšení nepřímých daní, např. deregulace nájemného či přesun výroby elektřiny ze snížené sazby DPH do standardní sazby DPH v roce

⁷⁴ Vyjádřeno v USD přes směnný kurz. **Směnný kurz** je cena jedné národní měny vyjádřená v jednotkách druhé měny, např. 31 Kč za 1 euro. Obvykle je stanoven trhem, v centrálně plánovaných ekonomikách nebo v ekonomikách v přechodu státem.

⁷⁵ Paritou kupní síly je takový poměr mezi měnami, který vyjadřuje schopnost zakoupit stejný soubor statků v obou zemích. Zjišťuje se ve 31letých intervalech (naposledy 1999), v mezidobí mezi zjišťováními se používá interpolačních a extrapolacních metod na bázi reálných směnných kurzů.

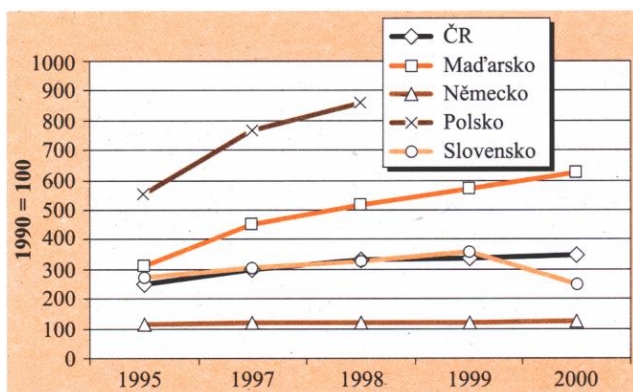
⁷⁶ Míra změny spotřebitelských cen se měří pomocí **Indexu spotřebitelských cen (CPI)**, což je číslo, které vychází z cen kose vybraných výrobků a služeb placených obyvatelstvem, přičemž v koši je každému výrobku a službě přiřazena určitá váha. CPI zjišťuje, jak se mění ceny zboží a služeb spotřebovávaných domácnostmi v určitém období (proto se mu také říká index životních nákladů). Jeden z problémů s vyčíslením CPI spočívá v tom, že se v daném časovém úseku může změnit váha jednotlivých výrobků a služeb spotřebovávaných domácnostmi, což CPI nezachytí; tomu se říká „skrytá inflace“.

⁷⁷ Deflace, pokles cen, je opakem inflace, pro rovnováhu ekonomiky je také nepříznivá.

1997). Tato opatření můžeme z hlediska udržitelného rozvoje hodnotit pozitivně. Důsledkem je menší plynutí zdroji (energií), nižší poptávka po zboží, jehož spotřeba je spojena s negativními dopady na společnost nebo životní prostředí (energie, paliva, cigarety, alkohol), pobídka k úsporám energie, k vyšší ekoeffektivitě a rozvoji efektivnějších technologií.

Index spotřebitelských cen dosáhl mezi lety 1999/2000 stejné úrovně tzv. kohezních⁷⁸ zemí (Španělsko, Portugalsko, Řecko, Irsko). Index spotřebitelských cen České republiky mezi lety 1990/1999 dosahoval výrazně nejnižší hodnoty mezi zeměmi Visegrádské čtyřky (graf 4.6).

Graf 4.6
Index spotřebitelských cen, mezinárodní srovnání, 1995–2000

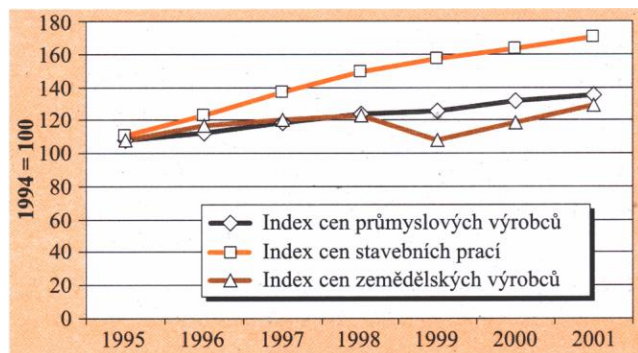

Zdroj: ČSÚ

Indexy cen výrobců⁷⁹ během období 1995 až 2000 vzrostly 1,5–3krát, v roce 2001 nastal náhlý pokles.

Ve srovnání změny indexů cen různých výrobců mezi léty 1995–2000 docházelo k největším změnám cen u stavebních prací, k nejmenší změně cen došlo naopak u zemědělských výrobců (graf 4.7).

Graf 4.7
Indexy cen výrobců, ČR, 1990–2001

Zdroj: ČSÚ

Míra inflace by měla být udržována na nízké úrovni (jedním z kritérií pro vstup do EURO zóny je také stabilní výše míry inflace). Pro ekonomiku má však negativní vliv i inflace blízká nule nebo dokonce inflace záporná (viz problém deflace v Japonsku).

Míru inflace výrazně ovlivňuje svojí politikou Česká národní banka, která provádí tzv. cílení inflace.

Snižování míry inflace patří mezi klíčové makroekonomické cíle. Inflace totiž snižuje kupní sílu. Je-li inflace na vysoké úrovni, domácnosti s fixním příjmem si mohou v průběhu času koupit stále méně zboží a služeb. Inflace také ovlivňuje způsoby spoření. Klesá-li hodnota peněz, mají lidé tendenci utratit co nejvíce nyní a příliš nespořit, protože v budoucnosti si za stejný finanční obnos pořídí mnohem méně zboží a služeb. Vysoká inflace navíc snižuje konkurenceschopnost ekonomiky v zahraničí, protože rostou výrobní náklady, úrokové míry a v důsledku snížení investic klesá také produktivita.

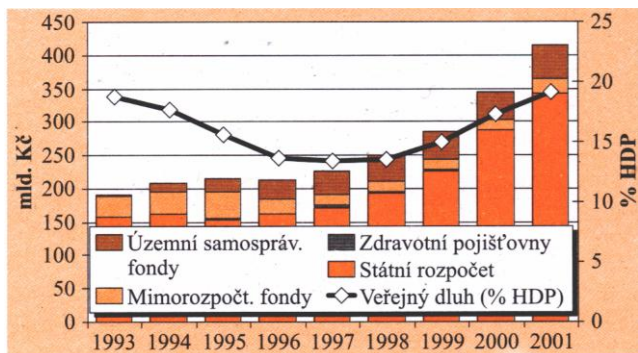
V současném světě je ale spíše obávaná deflace, kdy se ceny snižují. Po Japonsku, kde deflace již tíží ekonomiku, se odborníci obávají možné deflace v Německu a USA.

4.3 ZADLUŽENOST

Veřejný dluh

Složky veřejného dluhu se výrazně prohlubují (graf 4.8). Deficit státního rozpočtu je alarmující: v roce 2001 dosáhl 66,7 miliardy v neprospěch příjmů. V roce 2002 dosáhl již 45,9 mld. Kč a na rok 2003 je rozpočtován deficit státního rozpočtu v celkové sumě 119,6 mld. Kč. Vývoj deficitu státního rozpočtu ukazuje graf 4.9.

Graf 4.8
Hrubý konsolidovaný veřejný dluh, ČR, 1993–2001

Zdroj: MF

⁷⁸ Hospodářsky nejméně vyspělé členské země EU a příjemci příspěvků z kohezních fondů.

⁷⁹ **Index cen výrobců** vychází z cen koše vybraných výrobků (každému výrobku je v koši přiřazena určitá váha). Slouží ke zjištění změny cen výrobků a služeb v daném odvětví ekonomiky za určité období. ČSÚ v současné době používá koš 787 výrobků a služeb, které pokrývají celou sféru spotřeby a významně se podílejí na výdajích obyvatelstva v ČR. Jejich váhu (význam) postavení v koši ČSÚ stanovuje na základě údajů o výdajích domácností.